

طراحی پرسشنامه تشخیص سبک‌های یادگیری برای یادگیرندگان زبان خارجی و زبان دوم براساس آزمون MBTI

عباس ناجی حسین دوست، عزت طباطبایی، بهاره هادی زاده^۳

چکیده

آموزش زبان خارجی و دوم یک فرایند چندبعدی است که هر یک از ابعاد آن، نقشی کلیدی در اجرای صحیح این فرایند دارد؛ و توجه بیش از حد یا عدم توجه به هر یک از این ابعاد، مسلماً کیفیت یک برنامه آموزشی را تحت تأثیر قرار خواهد داد. از حدود صد سال پیش تا به امروز که شیوه‌های آموزشی به صورت مدون و مکتوب درآمده‌اند؛ متخصصان این حوزه، هیچگاه نتوانسته‌اند، روشی ارائه دهند که بهترین باشد. فصل مشترک تمام این روش‌ها، توجه به مواردی مانند: شیوه تدریس مهارت‌ها، روش کلاس‌داری، نحوه ارائه مطالب و ذکر نکاتی از این دست می‌باشد. اما در مورد سبک‌های یادگیری زبان‌آموزان و توجه به این مطلب که هر زبان‌آموز، داده‌ها را چطور دریافت می‌کند، چگونه دسته‌بندی و پردازش می‌نماید و از چه راهی این اطلاعات را به خاطر می‌آورد، کارهای اندکی انجام شده است. در این پژوهش تعداد ۵۰ زبان‌آموز عرب‌زبان در سطوح مبتدی، متوسط و پیشرفته شرکت داشتند که در مقاطع کارشناسی و کارشناسی‌ارشد تحصیل می‌کردند؛ پرسشنامه‌ای براساس سوالات آزمون MBTI و تعریف سبک‌های یادگیری طراحی شد در اختیار فراگیران قرار گرفت. و براساس جواب‌های به دست آمده، ویژگی‌های سبک یادگیری ایشان تحلیل گردید؛ و در نهایت مشخص گردید که هر یک از آنها با کدام سبک، مطالب درسی را دریافت، طبقه‌بندی و به یاد می‌آورند. مسلماً می‌توان این پرسشنامه را براساس ویژگی‌های زبان‌آموزان دیگر با زبان مادری غیرعربی نیز طراحی کرد.

واژگان کلیدی: پرسشنامه، سبک‌های یادگیری، عرب‌زبانان، آزمون، زبان دوم

Abbas.naji61@yahoo.com

^۱ کارشناسی‌ارشد زبان‌شناسی، مدیر مرکز آموزش زبان فارسی سفارت ایران در ترکیه

^۲ کارشناسی‌ارشد آموزش زبان فارسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مربی مرکز آزفا

^۳ کارشناسی‌ارشد آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مربی مرکز آزفا

مقدمه

آموزش فرایندی پیچیده است که برای احراز موفقیت در آن، لازم است ابعاد مختلف و اصول علمی یک روند آموزشی بطور دقیق رعایت گردد. آموزش زبان دوم- خارجی نیز زوایای گسترده‌ای دارد که از مهمترین آنها، توجه به ویژگی‌های فردی زبان‌آموزان است. متغیرهایی که در آموزش زبان دوم- خارجی بعنوان ویژگی‌های فردی در نظر گرفته می‌شوند؛ معمولاً عبارتند از: سن، جنسیت، سطح تحصیلات، زبان مادری و ویژگی‌های روانی افراد. در بخش ویژگی‌های روانی بحث شناخت سبک‌های یادگیری در زبان‌آموزان بسیار مهم است. شاید عده‌ای این ویژگی‌ها را با خصوصیات شخصیتی افراد، یکسان فرض کنند. اما در واقع سبک‌های یادگیری در افراد کاملاً از خصوصیات شخصیتی آنها متمایز است. زیرا ویژگی‌های شخصیتی در تمام زندگی یک فرد نمود دارد؛ در حالیکه سبک‌های یادگیری بطور خاص مربوط به نحوه دریافت اطلاعات، پردازش و به یادآوری آنها مربوط می‌شود. شیوه‌هایی که فرد توسط آنها و بطور ویژه اطلاعات را دریافت، دسته‌بندی و پردازش و در نهایت به یاد می‌آورد؛ سبک‌های یادگیری فردی^۱ می‌نامند. سبک‌های یادگیری فردی در تحقیقات بعضی از متخصصین حوزه روانشناسی آموزشی، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. اهمیت شناخت سبک‌های یادگیری فردی از آنجاست که ممکن است سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان و شیوه تدریس معلم در یک کلاس با هم انطباق نداشته باشند؛ که نتایج احتمالی بدی را به دنبال دارد. زبان‌آموزان در کلاس، خسته و بی‌توجه به نظر خواهند رسید، در امتحان ضعیف عمل خواهند کرد، نسبت به درس ناامید خواهند شد و ممکن است نتیجه بگیرند که درس خواندن برایشان مفید نیست؛ و آن را ادامه ندهند. لذا به خاطر اهمیت موضوع تصمیم گرفته شد، تحقیقی پیرامون طراحی پرسشنامه‌ای برای شناخت سبک‌های یادگیری فردی در زبان‌آموزان انجام شود؛ تا با کمک نتایج به دست آمده از آن، روند اجرای فرایند آموزش زبان دوم- خارجی دقیق‌تر و بهتر انجام گردد.

۶۸

۱- پیشینه پژوهش

تفاوت‌های فردی بسیاری در افراد وجود دارد و مسلماً گوناگونی‌های فردی بر شیوه‌های یادگیری آنان نیز اثرگذار بوده و سبک‌های یادگیری زیادی را به دنبال داشته است. از این‌رو توجه به میزان تاثیر تفاوت‌های فردی در تحقیقات پژوهشگران باعث به وجود آمدن شیوه‌های جدیدی در آموزش زبان گردید، لذا در دهه ۵۰ و اوایل دهه ۶۰ میلادی رویکرد سبک‌های یادگیری بنیان نهاده شد؛ و پژوهش‌های نیز در این رابطه انجام گردید.

¹ Individual Learning Styles

- فلدر پژوهشی را با عنوان "learning and teaching styles in foreign and second language education" در سال ۱۹۹۵ انجام داد. هدف از این تحقیق تعریف ابعاد مختلف سبک‌های یادگیری است که در رابطه با آموزش زبان دوم و خارجی می‌باشد.

- وکیلی فرد در سال ۱۳۹۴ در مقاله‌ای تحت عنوان "سبک‌های غالب یادگیری ادراکی یادگیرندگان زبان فارسی در محیط دوم" به بررسی سبک‌های یادگیری فارسی‌آموزان غیرایرانی در کشور ایران می‌پردازد. ابزار این پژوهش پرسشنامه سبک‌های غالب یادگیری رید^۱ بوده است. آزمودنی‌های این تحقیق ۱۳۱ زبان‌آموز دختر و پسر غیرایرانی بودند که از مرکز آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) انتخاب شده بودند. نتایج نشان داد که بیشترین فراوانی اولویت‌دهی سبک‌های یادگیری، مربوط به اولویت اصلی در سبک‌های بساوشی، شنیداری و جنبشی و اولویت فرعی در سبک‌های دیداری، گروهی و انفرادی است (وکیلی فرد، ۱۳۹۴).

- پژوهش دیگری با عنوان "سبک یادگیری بعنوان رویکردی برای هدایت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی" توسط معروفی در سال ۱۳۹۴ انجام شد. پرسشنامه سبک‌های یادگیری کُلب^۲ برای جامعه آماری این پژوهش استفاده گردید، که آزمودنی‌های آن، شامل ۱۷۰ دانش‌آموزان پسر دبیرستانی در شهر همدان بود. یافته‌ها نشان داد که اغلب دانش‌آموزان رشته ریاضی و تجربی، سبک یادگیری همگرا و جذب کننده و اغلب دانش - ۶۹ آموزان رشته علوم انسانی سبک یادگیری واگرا و انطباق دهنده دارند (معروفی، ۱۳۹۴).

- مقاله‌ی ساپو^۳ با عنوان "The role of learning styles in the teaching/learning process" که در سال ۲۰۰۵ انتشار یافت؛ به بررسی سبک‌های یادگیری ۲۰۰ دانشجوی پرداخت. هدف این مقاله آگاهی از نقش سبک‌های یادگیری در روند تدریس و یادگیری بود. بنابراین با توجه به نتایج، سبک یادگیری مهارتی برای واحد فناوری اطلاعات توصیه گردید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۲- ضرورت و اهمیت پژوهش

آنچه که تابلال در طراحی یک فرایند آموزشی موفق کمتر به آن پرداخته شده، توجه به شناخت ویژگی‌های شخصیتی و روانی زبان‌آموزان در نحوه دریافت اطلاعات، پردازش و به یادآوری آنها است. مسئله‌ای که از آن بعنوان سبک‌های یادگیری در زبان‌آموزان نام می‌بریم. در واقع توجه به این نکته که زبان‌آموزان، مطالب تدریس شده برپایه یک روش تدریس قابل قبول و توسط یک مدرس خوب، در یک محیط ایده‌آل را چطور

¹ Ried

² Colb

³ Csapo

دریافت می‌کنند، چگونه آن را در ذهن خود طبقه‌بندی می‌نمایند و به چه شیوه‌ای آن را به یاد می‌آورند؛ مطلبی است بسیار مهم که اگر به آن توجه نشود؛ شاید هیچ‌یک از مواردی که از عوامل یک تدریس موفق به شمار می‌آیند؛ کارساز نگردند؛ و در نهایت فرایند تدریس، موفقیت‌آمیز نباشد. از این‌رو سعی بر آن شد باتوجه به اصول طراحی آزمون استاندارد¹ MBTI، و براساس ویژگی‌های مذکور در آن، پرسشنامه‌ای پیرامون شناخت ویژگی‌های روانی افراد، در یادگیری زبان خارجی - دوم طراحی گردد. چراکه یکی از مهمترین موضوعات کلاسی که دغدغه همیشگی آموزگاران بوده است، نحوه برقراری ارتباط موفق با فراگیران می‌باشد؛ زیرا شناخت صحیح، یقیناً، مبنای یک ارتباط موفق است. از این‌رو در حوزه آموزش زبان دوم - خارجی، نیاز به پرسشنامه‌ای است که علاوه بر شناخت سبک‌های یادگیری زبان‌آموزان، بتواند دسته‌بندی مشخصی از تمرین‌های متناسب با این ویژگی‌ها، ارائه بدهد. به این دلیل که شناخت ویژگی‌های روانی زبان‌آموزان و ارائه تمرین‌های متناسب با سبک یادگیری فردی در آنها، هم به آموزگاران و هم به زبان‌آموزان کمک می‌کند تا روند یادگیری را بهتر و جذاب‌تر دنبال کنند. بنابراین در پژوهش حاضر به بررسی، پیرامون نحوه طراحی این پرسشنامه پرداخته شده است.

۳- تحلیل داده‌ها

در بحث شناخت ویژگی‌های شخصیتی افراد، کارهای زیادی انجام شده است که یکی از معتبرترین آنها، آزمون MBTI است. این آزمون حاوی پرسشنامه‌ای با ۶۰ سوال پیرامون شناخت ویژگی‌های شخصیتی افراد بطور عام می‌باشد. در مورد شناخت سبک‌های یادگیری نیز پژوهش‌هایی انجام گردیده است. آنچه که بطور خاص در این تحقیق انجام شد؛ طراحی یک پرسشنامه برای تشخیص سبک‌های یادگیری فردی در مورد یک گروه خاص از فارسی‌آموزان (عرب‌زبان) مرکز آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد. که می‌توان روایی^۲ و پایایی^۳ آن را با انجام‌اش در مراکز آموزشی دیگر آزمائید. در ابتدا براساس سوالات مندرج در آزمون MBTI و براساس ویژگی‌های سبک‌های یادگیری در افراد، ۶۰ سوال طراحی گردید و پرسشنامه‌ای در اختیار ۶۰ نفر از زبان‌آموزانی که زبان مادری‌شان عربی بود و در مقطع کارشناسی و کارشناسی‌ارشد تحصیل می‌کردند؛ قرار گرفت، سپس جواب‌های به دست آمده با معیارهای آزمون MBTI برای شناخت ویژگی‌های شخصیتی افراد، تطبیق داده شد. و مشخص شد که زبان‌آموزان

¹ Myers-Briggs type indicator

² Validity

³ Reliability

عرب‌زبان مرکز فردوسی دارای چه سبک‌های یادگیری فردی هستند. لازم به ذکر است متغیرهای سن و جنسیت در این تحقیق لحاظ نگردیده است (شولتز، ۱۹۹۸: ۱۰۴).

۳-۱- آزمون MBTI چیست؟

براساس مفهوم گونه‌های شخصیتی یونگ^۱، دو زن روانپزشک آمریکایی؛ کاترین بریگز^۲ و دخترش ایزابل بریگز میرز^۳ برای اولین بار به دسته‌بندی ویژگی‌های روانشناختی افراد در شانزده تیپ شخصیتی پرداختند و آزمون تیپ شخصیتی را که امروزه به آزمون میرز-بریگز مرسوم است تهیه کردند (Abu & others, 2012: 37).

آزمون مایرز-بریگز یک پرسشنامه خودسنجی است که تفاوت‌های مهم، بین انسان‌های طبیعی و سالم را مشخص می‌کند. تفاوت‌هایی که می‌توانند منبع و منشا بسیاری از مفاهیم ارتباطی باشند. مهمترین کاربرد این ابزار در بحث آموزش، می‌تواند شامل آموزش و توسعه مهارت‌های یادگیری، حل تعارضات آموزشی، توسعه برنامه‌های درسی-آموزشی-تربیتی و ایجاد تیم‌های آموزشی باشد؛ همچنین بسیاری از حوزه‌ای مرتبط با آموزش را نیز، در برمی‌گیرد. ابزار سنجش تیپ شخصیتی مایرز-بریگز در حال حاضر متداول‌ترین ابزار برای تعیین تیپ‌های شخصیتی افراد در جهان به حساب می‌آید. این ابزار به صورت گسترده‌ای برای سنجش اعتبار و روایی آزمون‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد (Keefe, 1979: 77).

این ابزار جنبه تشخیصی و بیماری‌شناسی ندارد، زیرا برآیند آن به این معنا نیست که یک تیپ شخصیتی بهتر یا بدتر از دیگری است؛ بلکه تمام تیپ‌های شخصیتی به یک اندازه ارزشمند هستند. همچنین این آزمون معرف میزان هوش نمی‌باشد و نمی‌توان آن را معیاری برای میزان موفقیت افراد به حساب آورد. بلکه از طریق آن می‌توان مشخص کرد که چه عوامل انگیزشی در افراد باعث می‌شود که در شرایط گوناگون، رفتارهای متفاوتی از خود بروز دهند.

این آزمون برای سنجش افراد ۱۵ تا ۶۵ ساله دارای مدرک تحصیلی حداقل پایان دوره راهنمایی معتبر است (De Vita, 2001: 15).

آزمون MBTI ابزاری برای بررسی و ارزیابی شخصیتی افراد است؛ که در نتیجه آن، شناخت ترجیحات انسان‌ها در درک یا مواجهه با مفاهیم زندگی راحت‌تر می‌گردد. نتایج به دست آمده از آن، به شناخت تفاوت سبک‌های یادگیری در افراد و درک نحوه برقراری ارتباطات و روابط فردی و اجتماعی آنها، کمک زیادی

¹ Jung

² Katharine Briggs

³ Isabel Briggs Myers

خواهد کرد. این آزمون در بحث شناخت میزان توجه در افراد، دارای دو گرایش است (درون‌گرایی - برون‌گرایی).

۳-۱-۱- درون‌گرا^۱

افراد درون‌گرا بطور کلی روی تجربیات و عقاید درونی خود تمرکز دارند. آنان متمایل به برقراری ارتباط نوشتاری هستند؛ و علاقه‌مند به یادگیری بهتر با تامل و تمرین فکری، همراه با اندیشه و تفکر پیش از عمل، می‌باشند. ساکت‌اند و دوست دارند به کارهای فردی یا همکاری با حداکثر ۲ یا ۳ نفر، بپردازند.

۳-۱-۲- برون‌گرا^۲

تمرکز افراد برون‌گرا بر دنیای بیرونی است. از ویژگی‌های آنها می‌توان به تمایل برای برقراری ارتباط کلامی، یادگیری بهتر از طریق کار عملی، یا شرکت در بحث و گفتگو، اشاره کرد. واکنش قبل از تفکر، پیشقدم شدن در کارها و فعالیت‌ها و ایجاد روابط با دیگران نیز از ویژگی‌های آنها می‌باشد. گستره تشخیصی این آزمون پیرامون شناخت روش کسب اطلاعات نیز دو وجهی است. (حسی - شهودی).

۳-۱-۳- حسی^۳

در این گروه، افراد با استفاده از حواس پنج‌گانه به درک واقعیت می‌پردازند، خواستار دریافت اطلاعات به صورت جزء به جزء یا گام‌به‌گام هستند، برای کارهای عملی ارزش قائل هستند، بر مشاهدات تمرکز دارند. یونگ معتقد بود که افراد این گروه، کارکردها، تجربیات و اطلاعات را می‌پذیرند ولی آنها را ارزیابی نمی‌کنند (Dobson, 2009: 18).

۳-۱-۴- شهودی^۴

شهودی‌ها از طریق تمرکز بر پیوندها و ارتباطات موجود میان حقایق اطلاعات را درک می‌کنند. خلاق هستند؛ بر استدلال نظری و غیرعملی تکیه دارند. قوه تخیل در آنان غالب است. وجوح کارکرد و روش تصمیم‌گیری افراد در این آزمون بر دوپایه است (تفکر - احساس).

¹Introvert
²Extrovert
³Sensing
⁴Intuiting

۳-۱-۵- تفکری^۱

آنهايي هستند که در تصميم‌گيري‌ها از تفکر استفاده مي‌کنند و به نتايج منطقي توجه دارند. نگرش تحليلي به مقولات دارند؛ و از دلايل علي و معلولي استفاده مي‌کنند (James, 1995: 58).

۳-۱-۶- احساسی^۲

بر احساسات خود و ديگران تمرکز دارند؛ نيازها و ارزش‌ها را درک مي‌کنند. غالبا برون‌گرا هستند. در کارها احساسات خود را نشان مي‌دهند. گرايشات مربوط به سبک زندگي افراد در اين آزمون بر دو نوع است (منضبط - ملاحظه‌کار).

۳-۱-۷- منضبط^۳

طرح‌ها را بطور منظم و دقيق انجام مي‌دهند. قانونمند هستند. يادداشت‌برداری براي‌شان مهم است. همه چيز در ذهن آنها ساختاری و سازمان يافته است.

۳-۱-۸- ملاحظه‌کار^۴

با زور و اجبار ميانه خوبي ندارند. انطباق‌پذير و انعطاف‌پذير هستند. کارها را سر وقت انجام نمي‌دهند. در انجام کارهايي که از قبل پيش‌بيني نشده يا فعاليت‌هايي که نياز به سرعت يا واکنش فوري دارد، موفق ۷۳

۳-۲- سبک‌های یادگیری چیست؟

روش‌هايي که يك دانش‌آموز به وسيله آنها مطلبي را دريافت مي‌کند، به خاطر مي‌سپارد و به ياد مي‌آورد، سبک‌های یادگیری فردي ناميده مي‌شوند. اهميت سبک‌های یادگیری و ابعاد آن از اين جهت در اين تحقيق مورد توجه است که سوالات پرسشنامه تشخيصي براي شناخت اين ويژگي‌های فردي طراحی گردیده است. لذا بيان اين ويژگي‌ها و ابعاد متنوع آنها ضروري است (Dunn, 1999: 104).

۳-۳- ابعاد سبک‌های یادگیری

در اين بخش به شرح پنج بعد از سبک‌های یادگیری مي‌پردازيم که از "فلدر و همکارانش" گرفته شده است. ممکن است ابعاد سبک‌های یادگیری پيشنهاده شده به صورت جواب‌های سوالات زير تعريف شوند:

¹ Thinking

² Filling

³ Judging

⁴ Perceiving

- ۱) دانش‌آموزان ترجیحا کدام گونه از اطلاعات را درک می‌کنند: حسی (بینایی، شنوایی، حس‌های فیزیکی) یا شهودی/ ادراکی (خاطرات، نظریه‌ها و عقاید شهودی)؟
- ۲) اطلاعات حسی چگونه با تاثیرگذاری بیشتری درک می‌شوند: از طریق تصویر (عکس، نمودار، جدول) یا از طریق گفتار (کلمات و فرمول‌های کتبی و شفاهی)؟
- ۳) دانش‌آموز ترجیح می‌دهد که چگونه اطلاعات را پردازش کند: از طریق فعالیت‌های فیزیکی یا بحث کردن، یا از طریق تفکر به صورت درون‌نگری؟
- ۴) پیشرفت ادراکی دانش‌آموز چطور روی می‌دهد: به صورت مرحله به مرحله (به صورت یک پیشرفت منطقی از مراحل پایین تا سطوح بالا)، یا بطور کلی (با پرشی بزرگ و جامع)؟
- ۵) دانش‌آموز با چه نوعی از سازماندهی اطلاعات راحت‌تر است: استنتاجی (ابتدا اطلاعات و مشاهدات ارائه شده سپس اصول بنیادی نتیجه گرفته می‌شود) یا استقرایی (اصول ارائه شده، سپس پیامدها و کاربردها استنباط می‌شوند)؟
- هریک از این ابعاد ویژگی‌های خاص خود را دارند که در ذیل به آنها اشاره خواهیم کرد.

- یادگیرنده‌ها از چه طریقی اطلاعات را دریافت می‌کنند:

- ۲۴ الف) روش دریافت مستقیم: مدل حسی؛ ب) روش دریافت شهودی: مدل شهودی
- ویژگی افرادی که از مدل حسی برای دریافت اطلاعات استفاده می‌کنند:
- ۱) از حواس پنج‌گانه استفاده می‌کنند، و می‌خواهند با مطالبی درگیر باشند که آن را حس کنند؛
- ۲) آزمایش کردن و تجزیه و تحلیل داده‌ها را دوست دارند؛
- ۳) با حوصله هستند و جزئیات برایشان جالب است. مرحله به مرحله پیش رفتن تا رسیدن به هدف را دوست دارند؛
- ۴) قوانین و فرمول‌ها و قواعد را دوست دارند و آنها را حفظ می‌کنند؛ از حافظه کمک می‌گیرند؛
- ۵) آهسته اما با دقت حرف می‌زنند؛ و مراقب آنچه می‌گویند، هستند؛
- ۶) هدفمند هستند و از دوباره خوانی مطالب لذت می‌برند؛
- ۷) دوست دارند خودشان به نتیجه برسند (وکیلی‌فرد، ۱۳۹۴: ۳۷).
- ویژگی افرادی که از مدل شهودی برای دریافت اطلاعات استفاده می‌کنند:
- ۱) با مسائل انتزاعی راحت‌تر کار می‌کنند؛
- ۲) از خلاقیت و تخیل بهتر بهره می‌برند؛
- ۳) درس‌های تئوری و حفظیات را بیشتر دوست دارند؛

۴) کلی‌گرا هستند و از جزئیات زیاد خوششان نمی‌آید. اهل چالش هستند؛

۵) به تکرار مسائل علاقه ندارند و دوست دارند هر کار را یک‌بار بیشتر انجام ندهند؛

۶) سرعت بالایی در گفتار دارند. و بیشتر مرتکب خطا می‌شوند؛

۷) زیاد دوست ندارند از اصول پیروی کنند (Fleming, 2001: 182).

- یادگیرنده‌ها از چه طریقی اطلاعات را درک می‌کنند:

الف) درک از طریق بصری: مدل دیداری، ب) درک از طریق کلامی: مدل شنیداری.

ویژگی افرادی که از مدل دیداری برای دریافت درک اطلاعات استفاده می‌کنند:

۱) عکس‌ها و اشکال را به راحتی تجزیه و تحلیل کرده و مفهوم آنها را درک می‌کنند و به نتیجه می‌رسند.

۲) از طریق درک دیداری به معنی می‌رسند.

ویژگی افرادی که از مدل شنیداری برای دریافت درک اطلاعات استفاده می‌کنند:

۱) از طریق گوش دادن درک می‌کنند (معروفی، ۱۳۹۴: ۳).

۲) شنیدن و توضیح دادن معلم برایشان مهم است.

۳) درک گفتار توسط آنها منجر به درک معنی می‌شود.

- یادگیرنده‌ها از چگونه اطلاعات را پردازش و دسته‌بندی می‌کنند:

الف) پردازش به صورت فعال تا رسیدن به نتیجه: مدل فعال؛ ب) پردازش براساس مشاهدات موجود تا رسیدن

به نتیجه: مدل انعکاسی.

ویژگی افرادی که از مدل فعال برای پردازش و دسته‌بندی اطلاعات استفاده می‌کنند: سعی دارند در روند

یادگیری مشارکت فعال داشته باشند.

۱) در بحث‌های کلاسی شرکت می‌کنند؛

۲) علاقه به شرکت در کارهای گروهی در آنها زیاد است؛

۳) اهل آزمایش کردن برای وصول به نتیجه هستند؛

۴) مطالب از پیش آماده شده را دوست ندارند (Hawk & Shah, 2007: 53).

ویژگی افرادی که از مدل انعکاسی برای پردازش و دسته‌بندی اطلاعات دریافتی استفاده می‌کنند:

۱) درون‌گرا هستند و شخصاً کار می‌کنند؛

۲) مایل به شرکت در کار گروهی نیستند؛

۳) دوست دارند مطالب را مرتب کنند و منظم باشند؛

۴) براساس اطلاعات و مشاهدات عینی به نتیجه می‌رسند و مشارکت در حصول نتیجه را دوست ندارند؛

۵) علاقه‌مند هستند تا خودشان به نتیجه برسند (مایرز بریگز، ۱۳۸۲: ۲۳).

- درک و پردازش اطلاعات در یادگیرنده‌ها از چه طریقی اتفاق می‌افتد:

الف) درک و پردازش اطلاعات از طریق کلی: مدل کل‌گرا؛ ب) درک و پردازش اطلاعات از طریق جزء به جزء: مدل جزء‌گرا.

ویژگی افرادی که سیستم پردازشی مغز آنها کلی‌گرا است:

۱) نیم‌کره راست مغز آنها فعال‌تر است؛

۲) به مسائل آوایی و شنوایی علاقه‌مند هستند؛

۳) کلیات را دوست دارند؛

۴) در حدس زدن معنی در بافت موفق‌تر هستند؛

۵) کلیات را دوست دارند. و اطلاعات را جدا از هم درک می‌کنند.

۶) درک کلی دارند. و در انجام تکالیف ضعیف عمل می‌کنند.

۷) نیازمند درک رابطه بین مطالب با دانش قبلی خود هستند.

ویژگی افرادی که سیستم پردازشی مغز آنها جزء‌گرا است:

۱) از نیم‌کره چپ مغز استفاده بیشتری می‌کنند؛

۲) به بررسی اجزاء و چیدن آنها در کنار هم علاقه‌مند هستند؛

۳) در بررسی و تحلیل جملات و کلمات علاقه‌مند هستند؛

۴) اطلاعات را جزء به جزء به هم مربوط می‌کنند؛

۵) در حدس معانی در بافت بهتر عمل می‌کنند (Cassidy, 2004: 104).

- یادگیرنده‌ها اطلاعات پردازش شده را چطور مرتب و طبقه‌بندی می‌کنند.

الف) طبقه‌بندی استقرایی: مدل استقرایی؛

ب) طبقه‌بندی قیاسی: مدل قیاسی.

ویژگی افرادی که از سیستم طبقه‌بندی استقرایی استفاده می‌کنند:

۱) قانون کلی ندارند. و با فرضیه و احتمال به نتیجه می‌رسند؛

۲) از جزئیات شروع کرده و به کل می‌رسند؛

۳) مطالب را از قبل در ذهن دارند و آنها را هنگام یادگیری در ذهن فعال می‌کنند؛

۴) قدرت تفکر انتزاعی دارند؛

۵) مطالب را بهتر به خاطر می‌سپارند؛

۶) قدرت بکار بردن اصول و قوائد را دارند.

ویژگی افرادی که سیستم طبقه‌بندی قیاسی استفاده می‌کنند:

۱) فرمول‌بندی و تقسیمات درسی را دوست دارند؛

۲) از کلیات شروع کرده و به جزء می‌رسند؛

۳) مطالب کلی را بیشتر دوست دارند؛

۴) ابتدا باید قوانین را به آنها تدریس کرد تا بتوانند از آنها استفاده کنند.

حال که با ویژگی‌های ابعاد سبک‌های یادگیری و آزمون MBTI آشنا شدیم سوالات آزمون را بر مبنای این دسته‌بندی‌ها طراحی می‌کنیم تا در نهایت با تجزیه و تحلیل جواب‌ها دریابیم که سبک یادگیری فردی هر زبان‌آموز با کدام دسته از این سبک‌ها انطباق دارد. دانستن این مطلب ابزار بسیار موثری برای مدرسان به شمار می‌آید؛ زیرا به کمک این ابزار و با شناخت سبک یادگیری فردی هر نفر، آموزگاران متوجه می‌شوند که در کلاس درس با چه افرادی از لحاظ روانشناسی آموزشی سروکار دارند؛ و این امر تا حد زیادی به بهبود روابط مدرس و زبان‌آموز و همچنین اتخاذ شیوه متناسب برای تدریس به مدرس زبان کمک خواهد کرد (Amchosihi, 2013: 17).

۴- طراحی سوالات پرسشنامه

سوال‌ها بر مبنای دسته‌بندی‌های شناختی موجود در سبک‌های یادگیری و همچنین آزمون MBTI و براساس مهارت‌های زبانی یعنی، شنیدن، نوشتن؛ خواندن و صحبت کردن، به دو دسته تقسیم می‌شوند. مبنای این تقسیم‌بندی جوهره مهارت‌های زبانی است. دو مهارت شنیدن و خواندن ادراکی و دو مهارت صحبت کردن و نوشتن تولیدی می‌باشند. بنابراین سوالات نیز بسته با ماهیتی که مورد پرسش قرار می‌دهند در یکی از این دو گروه قرار می‌گیرند. است پاسخ‌های زبان‌آموزان با توجه به درجه هر پاسخ و تحلیل آماری به وسیله نرم‌افزار تحلیل آماری می‌تواند تا حد زیادی، مشخص‌کننده سبک یادگیری زبان‌آموزان باشد؛ اما باید توجه داشت که ماهیت سبک یادگیری ایشان نسبت به نوع مطالبی که می‌آموزند، ممکن است تا حد متفاوت باشد.

نتیجه‌گیری

پس از طراحی اولیه سوالات آزمون بر مبنای اصول مندرج در شیوه‌نامه نحوه طراحی پرسشنامه آزمون MBTI و همچنین بر مبنای دسته‌بندی هشت‌تایی سبک‌های یادگیری که توضیح آن در مقاله آمده است، پرسشنامه- ای به صورت یک آزمون چهارگزینه‌ای حاوی ۶۰ سوال تدوین و به زبان عربی ترجمه گردید؛ سپس این

پرسشنامه در اختیار دو گروه ۲۵ نفری از زبان‌آموزان سطح فوق میانی و پیشرفته مرکز آموزش زبان دانشگاه فردوسی مشهد که زبان مادری آنها عربی بود؛ قرار گرفت و نتایج به دست آمده، بدون در نظر گرفتن متغیرهایی مانند سن، جنسیت و مقطع تحصیلی زبان‌آموزان فارسی در مورد سبک‌های یادگیری ایشان دسته‌بندی شد که نتیجه این آزمون به صورت زیر می‌باشد:

در زمینه دریافت اطلاعات، حدود ۶۵ درصد از زبان‌آموزان پیرو مدل شهودی بودند. یعنی فارسی‌آموزان عرب‌زبان بیشتر از طریق تمرکز بر پیوندها و ارتباطات موجود میان حقایق اطلاعات را درک می‌کنند. خلاق هستند؛ بر استدلال نظری و غیرعملی تکیه دارند و قوه تخیل در آنان غالب است. با مسائل انتزاعی راحت‌تر کار می‌کنند. ویژگی‌های سبک غالب یادگیری فارسی‌آموزان عرب‌زبان را می‌توان به این صورت شرح داد: از خلاقیت و تخیل بهتر بهره می‌برند. درس‌های تئوری و حفظیات را بیشتر دوست دارند. کلی‌گرا هستند و از جزئیات زیاد خوششان نمی‌آید. اهل چالش هستند. به تکرار مسائل علاقه ندارند و دوست دارند هر کار را یکبار بیشتر انجام ندهند. سرعت بالایی در گفتار دارند. و بیشتر مرتکب خطا می‌شوند. زیاد دوست ندارند از اصول پیروی کنند.

در خصوص درک اطلاعات دریافت شده، حدود ۵۶ درصد از زبان‌آموزان پیرو مدل شنیداری بودند. در واقع ویژگی فارسی‌آموز عرب‌زبان در زمینه درک اطلاعات به این شرح است: از طریق گوش دادن درک می‌کنند. شنیدن و توضیح دادن معلم برایشان مهم است. درک گفتار توسط آنها منجر به درک معنی می‌شود.

در مورد دسته‌بندی اطلاعات درک شده حدود ۷۰ درصد زبان‌آموزان پیرو مدل انعکاسی بودند. در واقع این فارسی‌آموزان درون‌گرا هستند و شخصاً کار می‌کنند مایل به شرکت در کار گروهی نیستند. دوست دارند مطالب را مرتب کنند و منظم باشند. براساس اطلاعات و مشاهدات عینی به نتیجه می‌رسند و مشارکت در حصول نتیجه را دوست ندارند. علاقه‌مند هستند تا خودشان به نتیجه برسند.

در زمینه پردازش اطلاعات دسته‌بندی شده حدود ۶۷ درصد زبان‌آموزان پیرو مدل کلی‌گرا بودند. این یعنی آنها نیم کره راست مغز فعال‌تری دارند. به مسائل آوایی و شنوایی علاقه‌مند هستند. کلیات را دوست دارند. در حدس زدن معنی در بافت موفق‌تر هستند. کلیات را دوست دارند. و اطلاعات را جدا از هم درک می‌کنند. درک کلی دارند. و در انجام تکالیف ضعیف عمل می‌کنند. نیازمند درک رابطه بین مطالب با دانش قبلی خود هستند.

درباره طبقه‌بندی اطلاعات پردازش شده حدود ۵۹ درصد زبان‌آموزان پیرو مدل قیاسی بودند. یعنی فرمول‌بندی و تقسیمات درسی را دوست دارند. از کلیات شروع کرده و به جزء می‌رسند. مطالب کلی را بیشتر دوست دارند. ابتدا باید قوانین را به آنها تدریس کرد تا بتوانند از آنها استفاده کنند.

در پایان ذکر این نکته ضروری است که با در نظر گرفتن نتایج به دست آمده می‌توان به راحتی برای تدوین و آماده‌سازی منابع آموزشی، تکالیف درسی، انتخاب روش تدریس و شناخت روانشناسی آموزشی کلاس درس برای فارسی‌آموزان عرب زبان اقدامات بسیار مثبت و سازنده‌ای انجام داد.

فهرست منابع

فارسی:

- ۱- شولتز، دوان (۱۹۹۸)، *نظریه‌های شخصیت*، مترجم: یحیی سیدمحمدی، تهران: موسسه نشر ویرایش.
- ۲- مایرز بریگز، ایزابل (۱۳۸۲)، *آشنایی با تیپ‌های شخصیتی شانزده‌گانه*، مترجم: مرتضی ظهراپی، تهران: انتشارات فرادانش پژوهان.
- ۳- معروفی، محمد (۱۳۹۴)، «سبک یادگیری بعنوان رویکردی برای هدایت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی»، *ماهنامه نشر*.
- ۴- وکیلی‌فرد، علی (۱۳۹۴)، «سبک‌های غالب یادگیری ادراکی یادگیرندگان زبان فارسی در محیط دوم»، *فصلنامه مدیریت*.
- ۵- ناجی، عباس (۱۳۹۶)، *راهبردهای آموزش زبان دوم*، تهران: نشر خاموش.

لاتین:

- 6- Abu-Asba, A H. Azman & R. Mustaffa (2012). Learning styles of Yemeni undergraduate science students. *GEMA Online™ Journal of Language Studies*. Vol.12. No.2.
- 7- Amchosihi, F (2013). A Study on English Learning Styles Used by 11th Graders of SMAN 1 Kauman Tulungagung. *Unpublished Thesis*. Universitas Brawijaya.
- 8- Cassidy, S (2004). Learning styles: An overview of theories, models, and measures. *Educational Psychology*. Vol.24. No.4.
- 9- De Vita (2001). Learning styles, culture and inclusive instruction in the multicultural classroom: A business and management perspective. *Innovations In Education and Teaching International*.
- 10- Dobson J (2009). Learning style preferences and course performance in an undergraduate physiology class. *Advances in Physiology Education*. Vol.33. No.4.
- 11- Dunn, K, & R Dunn (1999). *The Complete Guide to the Learning Style In-Service System*. Boston. MA: Allyn & Bacon.
- 12- Hawk, T. & A. Shah (2007). Using learning style instruments to enhance student learning". *Decision Sciences Journal of Innovative Education*. Vol.5. No.1.

- 13- Fleming, N.D (2001). *Teaching and Learning Styles: VARK Strategies*. Christchurch, New Zeland: N.D. Fleming.
- 14- James, W. B & D. L. Gardner (1995). Learning styles: Implications for distance learning. *New Directions for Adult and Continuing Education*. N.67.
- 15- Keefe, J (1979). Learning style: An overview. In *NASSP's Student Learning Styles: Diagnosing and Prescribing Programs*.

